

BİZE
YÖN VEREN
METİNLER
VI

ZÜMRÜDÜANKA'NIN RÜYASI
(1923-1980)

Derleyen: Alev Alath
Seri Editörü: Prof. Dr. Ömür Ceylan
6. Cilt Editörü: Prof. Dr. Ömür Ceylan

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ

2024

Kapadokya Üniversitesi Yayınları: 96
Tarihe Yön Veren Metinler Serisi: 19 (6. Cilt)

ISBN: 978-605-4448-95-1 (C. 6)
978-605-4448-89-0 (Tk)

1. Basım: Ağustos 2024
© Eylül 2024

BİZE YÖN VEREN METİNLER VI
Derleyen: Alev Alathı
Seri Editörü: Prof. Dr. Ömür Ceylan
6. Cilt Editörü: Prof. Dr. Ömür Ceylan

© Copyright, 2024, KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
Sertifika No: 43348

Kapadokya Üniversitesi tarafından yayımlanan basılı, elektronik veya diğer formatlardaki bilimsel yayınlar, sempozyum bildirileri ve ders içeriklerine ait bütün haklar Kapadokya Üniversitesine aittir. Tanıtım amacıyla kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında, Kapadokya Üniversitesinin yazılı izni olmaksızın yayının tümünün elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Redaksiyon: Gökçe Demirelli Buran
Kapak Tasarım: Elif Çepikkurt
Sayfa Tasarım: Hüseyin Özkan
Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık Ltd. Şti. Sertifika No: 45099

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

Bu kitap Kültür ve Turizm Bakanlığı katkılarıyla hazırlanmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile hazırlanan bu projenin içeriği hiçbir surette Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk Alev Alathı Eğitim ve Sağlık Vakfına aittir.

Alathı, A. (Der.), Ceylan, Ö. (Seri Ed. ve Ed.), (2024), *Bize Yön Veren Metinler* (Cilt VI). Nevşehir: Kapadokya Üniversitesi Yayınları.
1. Baskı, 807 s, 16,5 x 23,5 cm.

ISBN: 978-605-4448-95-1 / 978-605-4448-89-0 (Tk)

Anahtar Sözcükler: Anayasa, kurucu yasalar, cumhurbaşkanları, siyasi partiler, hükümet programları, Uluslararası antlaşmalar

**KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ**

50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir
yayinevi@kapadokya.edu.tr
kapadokyayayinlari.kapadokya.edu.tr
0(384) 353 5009
www.kapadokya.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Cilt VI Zümrüdüanka'nın Rüyası (1923-1980)

Edisyon Notları.....	17
Kısaltmalar	19

TARİH

ANAYASA TARİHİ.....	23
Anayasalar (Yahya Kemal Taştan).....	23
1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu).....	27
1924 Anayasası	29
1961 Anayasası	30
KURUCU YASALAR.....	32
Cumhuriyetin İlanı	32
Hilafetin Kaldırılması	34
Şapka ve Kılık Kıyafet Kanunları.....	36
Türk Medeni Kanunu	38
Türk Ceza Kanunu	40
Türk Harflerinin Kabulüyle İlgili Kanun	42
Dil Devrimi Hakkında.....	45
Üniversite Reformu	48
Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi.....	49
Soyadı Kanunu.....	51
SİYASET TARİHİ	53
Bize Yön Veren Siyasi Hadiseler (Yahya Kemal Taştan).....	53
Hatay'ın Ana Vatana Kavuşması	64
Ayasofya Camisi'nin Müzeye Çevrilmesi.....	66
Varlık Vergisi Hakkında Kanun	67
Dörtlülük Takrir.....	70
Kore Savaşı'na Asker Gönderilmesi	72
6-7 Eylül Olayları.....	74
Kıbrıs Barış Harekâtı	75
CUMHURBAŞKANLARI.....	78
Mustafa Kemal Atatürk	78
İsmet İnönü	79
Celal Bayar	81
Cemal Gürsel	82
Cevdet Sunay	84
Fahri Korutürk.....	85
SİYASİ PARTİLER TARİHİ	87
Türkiye'de Siyasi Partiler (Yahya Kemal Taştan).....	87
Cumhuriyet Halk Partisi	94
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası	96
Serbest Cumhuriyet Fırkası	97
Demokrat Parti	98
Adalet Partisi.....	100
Milliyetçi Hareket Partisi.....	102
Millî Selamet Partisi.....	104
TÜRKİYE'DE HÜKÜMETLER VE PROGRAMLARI.....	106
Tek Parti Hükümetleri	106
I. İnönü Hükümeti (29 Ekim 1923-6 Mart 1924)	106

II. İnönü Hükûmeti (6 Mart 1924-22 Kasım 1924)	106
III. İnönü Hükûmeti (3 Mart 1925-1 Kasım 1927).....	106
IV. İnönü Hükûmeti (1 Kasım 1927-27 Eylül 1930).....	107
V. İnönü Hükûmeti (27 Eylül 1930-4 Mayıs 1931).....	107
VI. İnönü Hükûmeti (4 Mayıs 1931-1 Mart 1935).....	108
VII. İnönü Hükûmeti (1 Mart 1935-1 Kasım 1937).....	108
I. Bayar Hükûmeti Programı (1 Kasım 1937-11 Kasım 1938).....	109
II. Bayar Hükûmeti (11 Kasım 1938-25 Ocak 1939).....	110
I. Saydam Hükûmeti (25 Ocak 1939-3 Nisan 1939).....	110
II. Saydam Hükûmeti (3 Nisan 1939-9 Temmuz 1942).....	111
I. Saraçoğlu Hükûmeti (9 Temmuz 1942-9 Mart 1943).....	112
II. Saraçoğlu Hükûmeti (9 Mart 1943-7 Ağustos 1946).....	113
Peker Hükûmeti (7 Ağustos 1946-10 Eylül 1947).....	113
I. Saka Hükûmeti (10 Eylül 1947-10 Haziran 1948).....	114
II. Saka Hükûmeti (10 Haziran 1948-16 Şubat 1949).....	115
Günaltay Hükûmeti (16 Ocak 1949-22 Mayıs 1950).....	115
Demokrat Parti Dönemi Hükûmetleri	116
I. Menderes Hükûmeti (22 Mayıs 1950-9 Mart 1951).....	116
II. Menderes Hükûmeti (9 Mart 1951-17 Mayıs 1954).....	117
III. Menderes Hükûmeti (17 Mayıs 1954-9 Aralık 1955).....	118
IV. Menderes Hükûmeti (9 Aralık 1955-25 Kasım 1957).....	119
V. Menderes Hükûmeti (25 Kasım 1957-27 Mayıs 1960).....	120
Millî Birlik Komitesi	121
Milliyetçi Cephe Hükûmetleri	123
I. Milliyetçi Cephe Hükûmeti (31 Mart 1975-21 Haziran 1977).....	123
II. Milliyetçi Cephe Hükûmetleri (21 Temmuz 1977-5 Ocak 1978).....	125
III. [Kerhen] Milliyetçi Cephe Hükûmeti (12 Kasım 1979-12 Eylül 1980).....	126
DARBELER VE MUHTIRALAR TARİHİ	127
Türkiye'de Darbeler ve Muhtıralar (Yahya Kemal Taştan).....	127
27 Mayıs 1960 Darbesi	133
Radyo'daki Tok Ses: 27 Mayıs Darbe Bildirisi.....	133
12 Mart 1971 Muhtırası	134
SİYASAL AKIMLAR	135
Türkiye'de Siyasal Akımlar (Yahya Kemal Taştan).....	135
KEMALİZM/ATATÜRKÇÜLÜK	142
Recep Peker	142
Disiplinli Hürriyet.....	142
Falih Rıfki Atay	143
Atatürkçülük.....	143
Afet İnan	144
Edebiyat Nedir? Edebiyatın Gayesi Ne Olmalıdır?.....	144
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	147
Atatürk'ün İdeolojisi.....	147
Şevket Süreyya Aydemir	148
Bir Uzak Görüş.....	149
Şükrü Kaya	150
Cumhuriyetin 15. Yılı Biterken Şükrü Kaya'nın Nutku.....	150
Necmettin Sadak	152
CH Partisi Ne Yapacak?.....	152
Doğan Avcıoğlu	153
Atatürkçü Tez.....	154
Mahmut Esat Bozkurt	155

Atatürk ve Zamanımız Büyükleri.....	155
LİBERALİZM	157
Halide Edip Adivar	157
Türkiye Nereye?	157
Ahmet Ağaoğlu	158
Basitten Karmaşığa, Sürüden Millete Doğru.....	159
Hüseyin Avni Ulaş	160
Milli Kalkınma Partisininin Açılış Nutku	160
Hüseyin Cahit Yalçın	162
Türk Cumhuriyeti'nin Onuncu Yıl Dönümü.....	162
Sabri F. Ülgener	163
Gösteriş Maksudıyla İstihlak Meselesi ve Türkiye'nin İktisadi Gelişme ve Kalkınmasındaki Zararlı Tesirleri.....	163
Ahmet Emin Yalman	164
En Mükemmel İnsan Cevheri.....	165
Ali Fuat Başgil	166
Devletçilik	166
Ahmet Hamdi Başar	168
Demokrasi Buhranları.....	168
MUHAFAZAKÂRLIK	170
Mehmet Fuat Köprülü	170
Bir Millet İçinden Nasıl Yıkılabilir?	170
Peyami Safa	172
Gelenek Düşmanlığı ve İnkıplarımız.....	172
Münevver Ayaşlı	173
Hasip Paşa Yalısı Hatıraları.....	174
Abdülhak Şinasi Hisar	175
Mazi Cenneti.....	176
Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu	177
Kültürde Merkezizlik.....	178
Nihad Sami Banarlı	179
O Gül-endâm Yerine Konulan Cadı	180
İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu	181
Türkiye'de Din Anlayışı.....	181
İSLAMCILIK	183
Mehmet Akif Ersoy	183
Kuşçubaşı Eşref Sencer'e Mektup	183
Eşref Edib	184
İslamcı Kaleminden Hükûmete Andıç	184
Said Nursi	186
Risale-i Nur Talebelerinin Cennete Gireceğine Dair Ayetlerden İşaretler	186
Süleyman Hilmi Tunahan	187
Süleyman Hilmi Tunahan'dan Seçmeler.....	187
M. Şemsettin Günaltan	189
İslam Düşünürlerinin Felsefeye Karşı Tavırları.....	189
Necip Fazıl Kısakürek	191
"Başyüce"nin Devlet Anlayışı	191
Mehmet Zahit Kotku	193
73 Fırka Ümmet.....	193
MİLLİYETÇİLİK	195
Ziya Gökalp	195
Siyasi Türkçülük	195

Yusuf Akçura	196
Asri Türk Devleti ve Münevverlere Düşen Vazife.....	196
Sadri Maksudi Arsal	198
Millet Oluşumunun Olumlu Sonuçları.....	199
Ali Merdan Topcubaşı	201
Ziya Gökalp'e Ait Bir Hatıra.....	201
Hamdullah Suphi	203
Ocağını Kalbinde Sakla.....	203
Zeki Velidi Togan	204
Karşı Çıkılması Gereken Irkçılık.....	204
Mehmet İzzet	206
Milliyet ve Irk.....	206
Rıza Nur	208
Yeni Türkiye.....	208
Hüseyin Nihal Atsız	210
Başvekil Saracoğlu Şükri'ye Açık Mektup.....	210
Hüseyin Namık Orkun	213
Türk Sözü'nün Yayılması.....	213
Mümtaz Turhan	215
Cahil Olan Halk mı, Münevver mi?.....	215
Osman Turan	217
Cihan Hâkimiyetinin İlahi Menşei.....	218
Dündar Taşer	219
Milliyetçi Hareket.....	220
ANADOLUCULUK	221
Hilmi Ziya Ülken	221
Türk Milletinin Teşekkülü.....	221
Mükrimin Halil Yinanç	223
Milli Tarihimizin İsmi.....	223
Nurettin Topçu	225
Türk-İslam Harikası.....	225
Remzi Oğuz Arık	227
Bizim Milliyetçiliğimiz.....	227
Cevat Şakir Kabaağaçlı	228
Bizans, Hellenizm ve Türkler.....	229
Sabahattin Eyüboğlu	230
Bizim Anadolu.....	230
SOSYALİZM	232
Şefik Hüsnü Deymer	232
Türkiye'de Siyasi Partilerle Sınıflar Arası İlişkiler.....	232
Câmi Baykurt	234
Yeni Dünya ve Biz.....	234
Nazım Hikmet	236
Barış Uğrındaki Mücadelede Şairin Rolü.....	236
Kemal Tahir	237
Nazım Hikmet'e Mektup.....	238
Mehmet Ali Aybar	240
Tam Bağımsızlık.....	240
Hikmet Kıvılcımlı	241
Cumhuriyet Burjuvazisi.....	241
Behice Boran	243
Din, Anayasa ve Sosyalizm.....	244

KADIN HAREKETLERİ	246
Nezihe Muhiddin	246
Cumhuriyetin Türk Kadınlığı Üzerinde Feyzi.....	246
Sabiha Sertel	247
Yeni Türkiye	247
Halide Nusret Zorlutuna	249
Boşanma Nedenleri.....	249
İffet Halim Oruz	250
Kadın ve İktisat.....	251
Nermin Abadan-Unat	252
Türk Kadınının Siyasallaşması	253
İKTİSAT TARİHİ	254
Türkiye’de İktisadi Gelişim (Yahya Kemal Taştan)	254
İzmir İktisat Kongresi.....	257
Toprak Reformu	258
Türkiye’de Devletçilik.....	260
Bankacılık ve Bankalar	262
Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu.....	267
Türkiye-IMF İlişkileri.....	269
Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP).....	272
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE ANTLAŞMALAR TARİHİ	275
Türkiye’nin Uluslararası İlişkileri ve İmzaladığı Antlaşmalar (Yahya Kemal Taştan)	275
Lozan Barış Antlaşması	281
Türkiye-SSCB Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması	283
Montreux Boğazlar Sözleşmesi.....	284
Bağdat Paketi	285
Birleşmiş Milletler Antlaşması	286
Cenevre Sözleşmesi.....	289
TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ	291
Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)	291
Ankara Antlaşması (12 Eylül 1963)	292
Avrupa Konseyi	294
TÜRKİYE’NİN ÜYE OLDUĞU KURULUŞLAR	297
Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)	297
İslam İşbirliği Teşkilatı.....	298
İslam Kalkınma Bankası (İKB).....	300
EĞİTİM TARİHİ	303
Tevhid-i Tedrisat	303
Köy Enstitüleri.....	305
ORDU VE GÜVENLİK GÜÇLERİ	308
Genelkurmay Başkanlığı	308
Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu.....	308
Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu.....	310
Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik.....	311
Polis Teşkilatı Kanunu	313
YARI DEVLET VEYA SIVİL TOPLUM KURULUŞLARI	315
Sümerbank	315
TEKEL	317
İhisarlar Umum Müdürlüğü (Tekel Genel Müdürlüğü) Kuruluş ve Görevleri Hakkında	317
Et ve Balık Kurumu.....	318
Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK).....	320
Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)	321

Halkevleri	323
Türk Ocakları	325
Türkiye Barolar Birliği	327
BASIN TARİHİ	329
Matbuat Kanunu	329
Anadolu Ajansı	330
Resmî Gazete	332
Son Havadis	333
Ulus	335
Türk Basınının Amiral Gemileri	337
Mizah Basını	345

İNANÇ

Cumhuriyet Dönemi'nde İnanç (Mahmut Hakkı Akın)	353
DİNİ İLİMLER	358
MEAL-TEFSİR	358
Elmalı Muhammed Hamdi Yazır	358
Hak Dini Kur'an Dili	358
Hasan Basri Çantay	361
Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm	361
Seyyid Kutub	363
Fi Zılali'l-Kur'an	364
Süleyman Ateş	365
Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri	366
Tefhîmü'l-Kur'ân	368
Kur'an Mesajı	370
HADİS	374
Babanzade Ahmed Naim	374
Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi	374
Riyâzü's-Sâlihîn	378
Hayâtü's-Sahâbe - Hadislerle "Hz. Peygamber ve Eshabının Yaşadığı" Müslümanlık	381
et-Tergîb ve't-Terhîb	383
İbrahim Canan	386
Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi	386
AKAİD-FIKİH	389
Ahmet Hamdi Akseki	389
İslam Dini İtikat, İbadet ve Ahlak	389
Ömer Nasuhi Bilmen	391
Büyük İslam İlmihâli	392
SİYER-İSLAM TARİHİ-MEZHEPLER TARİHİ	394
Ali Genceli	394
Büyük İslam Tarihi Asr-ı Saadet Peygamberimizin Tebligat ve Tâlimatı	394
Salih Tuğ	396
İslam Peygamberi	396
Necip Fazıl Kısakürek	398
Çöle İnen Nur	398
Safiye Erol	400
Çölde Biten Rahmet Ağacı	400
Fatma Nezihe Araz	402
Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed	402
TASAVVUF-AHLAK	404
Mehmet Zahit Kotku	404

Tasavvufi Ahlak	404
Abdülkadir Akçiçek	405
Mektûbat-ı Rabbânî	405
Samiha Ayverdi	408
Ken'an Rifâi ve 20. Asrın Işığında Müslümanlık	408
Necip Fazıl Kısakürek	410
Tasavvuf Bahçeleri	410
Nurettin Topçu	412
İslam ve İnsan / Mevlana ve Tasavvuf	412
Mahmut Ustaosmanoğlu	414
Tembihât	414
DİN-DEVLET İLİŞKİSİ	417
Mustafa Kemal Paşa'nın Hilafet ile İlgili Görüşleri	417
Ali Fuat Başgil	420
Din ve Laiklik	420
İlkokullarda Din Derslerinin Okutulması Hakkında	421
Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun Konuşması	421
Ezanın Arapça Okunması Hakkında Kanun Değişikliği İçin Adalet Komisyon Raporu	423
Sâmiha Ayverdi	424
Hicri 1400. Yılına Yaklaşırken Kölelikten Efendiliğe	425
DİNİ TOPLUMSAL HAYAT	426
Said Nursi	426
Tarihçe-i Hayat	426
Mahmud Esad Coşan	427
Güncel Meseleler: Sorular ve Cevaplar	427

BİLİM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİLİM VE TEKNOLOJİ (Tarık Tuna Gözütok, İnan Kalaycıoğulları)	431
TIP VE ECZACILIK	438
Mahmut Gazi Yaşargil	438
Nöroşirurji Alanına Uygulanan Mikrocerrahi	438
MATEMATİK	440
Cahit Arf	440
Makineler Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir?	440
Cebirsel Bir Kolun Çokkathlık Dizisinin Cebirsel Yorumu	442
ASTRONOMİ	443
Nüzhet Gökdoğan	443
Büyüme Eğrisine İlişkin Milne-Eddington Kuramı'nın Genelleştirilmesi	443
FİZİK	445
Cavid Erginsoy	445
Yarı İletkenlerde Nötral Safsızlık Saçılımı	445
Feza Gürsey	447
Güçlü Etkileşimlerden Spin ve Üniter Spin Bağımsızlığı	447
Asım Orhan Barut	450
Hem Lorentz Grubunu hem de 'ü İçeren Bir Simetri Grubu	450
KİMYA	453
Oktay Sinanoğlu	453
Atom ve Moleküllerin Çok Elektronlu Kuramı	453
BOTANİK	455
Sara Akdik	455
Genetik Bilgisinin Biyolojik, Ekonomik ve Ulusal Bakımdan Ehemmiyeti	455

Turhan Baytop	456
Nebatlar ve Tedavi.....	456
ZOOLOJİ	458
Atıf Şengün	458
Evolusiyon: I. Evolusiyonun İspat Materyali	458
Saadet Ergene	459
Türkiye Kuşları.....	459
TEKNOLOJİ	462
Aydın Sayılı	462
Atatürk ve Millî Kültürümüzün Temel Unsurlarından Bilim ile Entelektüel Kültür ve Teknoloji	462
BİYOTEKNOLOJİ	464
Hikmet Binark	464
Diesel Motorlarda İş Teşekkülü ve Buna Dair Foto-Elektrik Deneyler	464
Devlet Planlama Teşkilatı VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı- Biyoteknoloji ve Biyogüvenlik İhtisas Komisyonu Raporu	465
SOSYAL BİLİMLER	467
TARİH	467
Mehmed Fuat Köprülü	467
Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.....	467
İsmail Hakkı Uzunçarşılı	468
Huzur Dersleri.....	468
İsmail Hami Danişmend	469
Türk Irkının Müslüman Olma Nedenleri	470
Osman Turan	471
İlk Anadolu Gazaları.....	471
DİL VE EDEBİYAT	473
Mehmet Fuat Köprülü	473
Türk Edebiyatı Tarihinde Usul	473
Ahmet Hamdi Tanpınar	475
Tanzimat İdeolojileri.....	475
Ahmet Caferoğlu	477
Hun Dili Yadıgârları.....	478
FELSEFE	480
Hilmi Ziya Ülken	480
Varoluş Zamanı ve Varoluşçu Filozoflar	480
SOSYOLOJİ	483
Mümtaz Turhan	483
Kültür Değişmeleri.....	483
Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu	485
Tatbikatta Soyadı Kanunu'nun Takibi.....	485
COĞRAFYA	487
Hamit Sadi Selen	487
Türkiye'nin Millî Teşekkül Devri ve Anadolu'nun Irki Hususiyetleri	487
Faik Reşit Unat	489
Memleketimizde Coğrafya Cemiyeti Kurma Teşebbüsleri.....	489
İbrahim Hakkı Akyol	491
Türkiye'de Yağış Rejimi	491
HUKUK	493
Mahmut Esat Bozkurt	493
Hükümet Meclisi-Meclis Hükümeti	493
Sadri Maksudi Arsal	495
Türk Devleti'nde Töre ve Hukuk	495

Ebü'lulâ Mardin	497
Toprak Hukuku Dersleri	497
BİLGİ-BELGE	499
Adnan Cahit Ötügen	499
İstenilen Kitapların Depolardan Çıkarılması	499
KÜLTÜR-SANAT	
Cumhuriyet Dönemi'nde Kültür-Sanat (Yahya Kemal Taştan)	503
MİMARİ	509
Cumhuriyet Dönemi'nde Mimari	509
MUSİKİ	528
Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları (Haluk Yücel)	528
TÜRK SANAT MÜZİĞİ	536
Osman Nihat Akın (ö. 1959)	536
Bir İhtimal Daha Var.....	536
Körfezdeki Dalgın Suya Bir Bak Göreceksin	536
Yine Bu Yıl Ada Sensiz.....	536
Selahattin Pınar (ö. 1960)	536
Anladım Sevmeyeceksin Beni Sen.....	536
Beni de Alın Ne Olur Koynunuza Hatıralar	536
Bir Bahar Akşamı	536
Gecenin Matemini	536
Nereden Sevdim O Zalim Kadını.....	537
Yalancıdır Hep Aynalar	537
Sadeddin Kaynak (ö. 1961)	537
Ayrılık Yaman Kelime.....	537
Çile Bülbülüm Çile.....	537
Enginde Yavaş Yavaş	537
Muhabbet Bağına Girdim Bu Gece.....	537
Leyla Bir Özge Candır	538
Şükrü Tunar (ö. 1962)	538
Anar Ömrünce Gönül	538
Canımın Yoldaşı Ol.....	538
Geçti Sevdalarla Ömrüm	538
Söyleyemem Derdimi	538
Münir Nurettin Selçuk (ö. 1981)	538
Aheste Çek Kürekleri.....	538
Aziz İstanbul	539
Beni Kör Kuyularda Merdivensiz Bıraktın.....	539
Sessiz Gemi	539
Şekip Ayhan Özışık (ö. 1981)	539
Belki Bir sabah Geleceksin.....	539
Gün Gelir de Beni	539
Rüzgâr Söylüyor Şimdi O Yerlerde.....	539
Saçların Tarumar	539
Selahattin İnal (ö. 1982)	540
Ahımı Hicranımı	540
Gurbetten Gelmişim Yorgunum Hancı	540
Sen Hep Beni Mazideki Hâlimle Tanırsın	540
Sesimde Şarkısı Aşkın.....	540
RESİM-HEYKEL	541
Cumhuriyet Dönemi'nde Resim	541

Cumhuriyet Dönemi'nde Heykel	547
TİYATRO	553
Cumhuriyet Dönemi Tiyatrosu	553
Tiyatro ve Opera Tarihine Kısa Bir Bakış	557
SİNEMA	563
Türk Sinema Tarihi (Olcaç Bağır)	563
Osmanlı Sineması	563
Tiyatrocular Dönemi ya da Muhsin Ertuğrul Tekeli	564
Yeşilçam'ın Temelleri Atılıyor: Geçiş Dönemi	564
RADYO-TELEVİZYON	570
Türkiye'de Radyo ve Televizyon	570
GİYİM-KUŞAM	584
Cumhuriyet Dönemi'nde Giyim-Kuşam	584
SPOR	592
Türkiye'de Spor (Nuran Kandaz Gelen, Ertuğrul Gelen)	592
Kurthan Fişek	597
100 Soruda Türkiye Spor Tarihi	597
Erdoğan Arıpınar	599
Türk Futbol Tarihi 1904-1991	599
Cem Atabeyoğlu	601
Türk Basketbol Tarihi	601
Ali Gümüş	602
Güreş Tarihi	603
Cem Atabeyoğlu	604
Türk Halter Tarihi	605
Nejat Altav	606
Voleybol Tarihi	606
Cem Atabeyoğlu	608
Türk Yüzme Tarihi	608
Cüneyt Korkyürek	610
Olimpiyatlar	610

DİL-EDEBİYAT

Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı (Mehmet Samsakçı)	615
ŞİİR	620
Yahya Kemal Beyatlı	620
Kendi Gök Kubbemiz	620
Neyzen Tevfik	621
Azâb-ı Mukaddes	621
Faruk Nafiz Çamlıbel	621
Han Duvarları	622
San'at	622
Necip Fazıl Kısakürek	622
Kaldırımlar I	622
Çile	623
Cahit Sıtkı Tarancı	623
Otuz Beş Yaş	623
Gün Eksilmesin Pencereden	624
Ben Ölecek Adam Değilim	624
Âsaf Hâlet Çelebi	624
He	624
Mısırlı Kadim	624

Sidharta.....	625
Nirvana.....	625
Ahmet Muhip Dıranas	625
Fahriye Abla	625
Olvido	626
Necmettin Halil Onan	626
Gemi.....	626
Temenni.....	626
Arif Nihat Asya	627
Bayrak	627
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor.....	627
Behçet Necatigil	628
Evin Hâlleri	628
Filigran.....	628
Ayrı Evlere Çıkmak.....	628
Orhan Veli Kanık	629
Kitâbe-i Seng-i Mezar I.....	629
Anlatamıyorum	629
İstanbul'u Dinliyorum	629
Nazım Hikmet	630
Makinalaşmak.....	630
Yaşamaya Dair 1	630
Ceviz Ağacı	631
Âşık Veysel Şatıroğlu	631
Uzun İnce Bir Yoldayım	631
Kara Toprak.....	631
ROMAN	633
Halide Edip Adivar	633
Vurun Kahpeye.....	633
Sinekli Bakkal	634
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	634
Sodom ve Gomore	635
Yaban.....	635
Reşat Nuri Güntekin	636
Yeşil Gece.....	636
Yaprak Dökümü.....	637
Refik Halit Karay	638
Yezid'in Kızı	638
Nilgün	639
Peyami Safa	640
Yalnızız.....	640
Midhat Cemal Kuntay	642
Korkunç Komiteler.....	642
Abdülhak Şinasi Hisar	644
Fahim Bey ve Biz.....	644
Çamlıca'daki Eniştemiz.....	645
Hüseyin Rahmi Gürpınar	645
Ben Deli miyim?.....	646
Sabahattin Ali	647
Kürk Mantolu Madonna.....	647
Safiye Erol	649
Ciğerdelen	649

Ülker Fırtınası.....	650
Ahmet Hamdi Tanpınar	650
Huzur	651
Saatleri Ayarlama Enstitüsü	651
Kemal Tahir	652
Devlet Ana.....	652
Orhan Kemal	654
Murtaza.....	654
Nihal Atsız	656
Bozkurtların Ölümü	656
Ruh Adam	657
HİKÂYE	659
Memduh Şevket Esendal	659
Uğursuzluk.....	659
Halikarnas Balıkcısı	661
Halikarnas	661
Gülen Ada	662
Refik Halit Karay	662
Eskici.....	663
Sait Faik Abasıyanık	664
Semaver	665
Mahalle Kahvesi.....	665
Alemdağı'nda Var Bir Yılan.....	666
Ahmet Hamdi Tanpınar	666
Abdullah Efendi'nin Rüyaları	667
Yaz Yağmuru	667
Sabahattin Ali	668
Değirmen.....	668
Sırça Köşk.....	669
Orhan Kemal	670
Ekmek Kavgası.....	670
DENEME	672
Ahmet Rasim	672
Muharrir Bu Ya.....	672
Ahmet Haşim	674
Gurebahâne-i Laklakan	674
Bize Göre.....	675
Nurullah Ataç	675
Günlerin Getirdiği	676
Ahmet Hamdi Tanpınar	677
Beş Şehir	677
Yahya Kemal Beyatlı	679
Aziz İstanbul	679
Nihad Sami Banarlı	680
Kültür Köprüsü.....	681
İstanbul'a Dair.....	682
Nurettin Topçu	682
Türkiye'nin Maarif Davası.....	682
Var Olmak	683
Safiye Erol	684
Makaleler.....	684
HATIRAT	686

Ahmet Rasim	686
Muharrir, Şair, Edib.....	686
Gülüp Ağladıklarım	687
Hüseyin Cahit Yalçın	688
Edebiyat Anıları.....	688
Refik Halit Karay	689
Bir Ömür Boyunca.....	690
Minelbab İlelmihrab	690
Halid Ziya Uşaklıgil	691
Kırk Yıl.....	691
Saray ve Ötesi.....	692
Halide Edip Adivar	693
Mor Salkımlı Ev.....	693
Abdülhak Şinasi Hisar	694
Boğaziçi Mehtapları	694
Geçmiş Zaman Köşkləri.....	695
Mahir İz	696
Yılların İzi.....	696
Necip Fazıl Kısakürek	697
Babiali	698
SİYASİ HATIRAT	700
Falih Rıfkı Atay	700
İsmet Paşa'nın Vekâletten Affı/İstifası	700
Halide Edip Adivar	702
Türk'ün Ateşle İmtihanı.....	702
Rauf Orbay	704
Cehennem Değirmeni.....	704
Şevket Süreyya Aydemir	707
Turan.....	707
Yahya Kemal Beyathı	709
İttihat ve Terakki'ye Dair	709
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	711
Zoraki Diplomat.....	711
BİYOFRAFİ-ANI-PORTRE	714
İbnülemin Mahmut Kemal İnal	714
Son Asır Türk Şairleri	714
Süleyman Nazif	716
İki Dost.....	716
Hüseyin Cahit Yalçın	717
Tanındıklarım	718
Necip Fazıl Kısakürek	719
O ve Ben	719
Ahmet Hamdi Tanpınar	721
Yahya Kemal.....	722
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	723
Ahmet Haşim.....	723
Midhat Cemal Kuntay	725
Mehmet Akif: Hayatı-Seciyesi-Sanatı.....	725
Namık Kemal: Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında.....	726
Hakkı Süha Gezgin	727
Edebi Portreler.....	727
Reşat Nuri Güntekin	729

Anadolu Notları.....	729
SİYASİ BİYOGRAFİ-ANI-PORTRE	731
Ali Fuat Cebesoy	731
Sınıf Arkadaşım Atatürk	731
Yahya Kemal Beyatlı	734
Siyasi ve Edebi Portreler	734
Şevket Süreyya Aydemir	735
Tek Adam Mustafa Kemal.....	735
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	737
Gençlik ve Edebiyat Hatıraları.....	737
GEZİ EDEBİYATI	739
Ahmet Haşim	739
Frankfurt Seyahatnâmesi	739
İsmail Habip Sevik	741
Yurttan Yazılar	741
Tuna'dan Batıya.....	742
Falih Rıfkı Atay	743
Denizaşırı	743
Bizim Akdeniz	744
SÖZLÜK	745
Hüseyin Kâzım Kadri	745
Türk Lügati (Türk Dillerinin İştikaki ve Edebi Lügatleri).....	745
Behçet Necatigil	747
Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü.....	748
Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü.....	749
Mustafa Nihat Özön	750
Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü.....	751
Ömer Asım Aksoy	754
Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü	754
Redhouse	756
Çağdaş Türkçe-İngilizce Redhouse Sözlüğü.....	757
Azra Erhat	758
Mitoloji Sözlüğü	759
Türk Dil Kurumu	760
Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü.....	761
Yılmaz Öztuna	763
Türk Musikisi: Akademik Klâsik Türk Sanat Musikisinin Ansiklopedik Sözlüğü	763
ANSİKLOPEDİ	765
Millî Eğitim Bakanlığı	765
İslam Ansiklopedisi	765
Reşat Ekrem Koçu	766
İstanbul Ansiklopedisi.....	766
İbrahim Alâaddin Gövsa	768
Türk Meşhurları Ansiklopedisi.....	768
Millî Eğitim Bakanlığı	769
Türk Ansiklopedisi.....	769
Celal Esad Arseven	771
Sanat Ansiklopedisi.....	771
KAYNAKÇA	773
DİZİN	783

EDİSYON NOTLARI

- Her seçki öncesi ilgili metnin özelliği, tarihî-edebeî değeri ve etkilerini konu alan kısa bir izah sunulmuş, müellif/şair biyografileri mümkün olduğu kadar kısa bir şekilde dipnotlarda verilmiştir.
- Seçki sıralamalarında varsa telif tarihi, yoksa müellif vefat tarihine dayalı kronoloji gözetilmiştir.
- Seçki başlıkları, aynı adlı eserin bütün olarak seçkiye dâhil edildiği anlamını taşımaz.
- Seçkiler, eğer alıntılanan kaynağında Türkiye Türkçesi ile neşredilmemişse hazırlayanlar tarafından dil içi aktarımı ya da tercümesi yapılarak kullanılmıştır.
- Manzum metinler, sanat değeri taşıyan kimi klasik dönem nesirleri ve ferman, hüküm, ruhsat, fetva gibi resmî evraktan bazılarında, okuyucunun dil zevki ve bilinci gözetilerek klişe kullanımlar ve sanat derinliği korunmuş; aktarımlarının hemen yanında özgün biçimleriyle de seçkiye dâhil edilen bu bölümler eğik harflerle belirlenmiştir.
- Seçkiyi hazırlayan isim/isimler, seçkinin hemen peşinden {...} ile gösterilmiştir. Hazırlayanın adı soyadı bulunmayan seçkiler editör sunuşunda belirtilen bölüm danışmanları tarafından hazırlanmıştır.
- Seçki kaynağı, seçki öncesi verilen izah bölümünde gösterilmiş, sayfa numaraları seçki sonrasında kaydedilmiştir. Birden fazla eseriyle seçkiye dâhil olan isimlerde seçki kaynakları, her seçki sonrasında ayrı ayrı gösterilmiştir.
- Seçki başlığı olarak klasik dönemde eser adları, birey bilincinin ve matbuatın geliştiği yenileşme döneminde ise müellif adı kabul edilmiştir.
- Farklı eserleriyle farklı başlıklar altında seçkiye giren isimlerin biyografileri ilk geçtikleri yerde verilmiş, diğer yerlerde buraya gönderme yapılmıştır.
- Seçki künyelerinde yayınevi adlarından sonra gelen kitap, kitabevi, yayınları, yayınevi vb. sözcükler ile C. (Cilt), S. (Sayı), s. (sayfa) kısaltmaları kullanılmamıştır.

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	: Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKDITYK	: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAEM	: Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
ATAM	: Atatürk Araştırma Merkezi
AÜ	: Ankara Üniversitesi
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BTGM	: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü
CENTO	: Central Treaty Organization
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DGO	: Dünya Göçebe Oyunları
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB	: Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı
DP	: Demokrat Parti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DT	: Doktora Tezi
DTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ECO	: Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
ECOSOC	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
ed.	: Editör
EÜ	: Ege Üniversitesi
FP	: Fazilet Partisi
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	: Gayrı Safı Millî Hasıla
GSYİH	: Gayrı Safı Yurtiçi Hasıla
GÜ	: Gazi Üniversitesi
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
haz.	: Hazırlayan
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
İKO	: İslam Konferansı Örgütü
İSEDAK	: İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi

KDV	: Katma Değer Vergisi
KEİT	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MEBY	: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
MGK	: Millî Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Millî Selamet Partisi
MSP	: Millî Selamet Partisi
MTA	: Maden Teknik Arama
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OYAK	: Ordu Yardımlaşma Kurumu
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RP	: Refah Partisi
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SSA	: Specific Supported Action
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDKY	: Türk Dil Kurumu Yayınları
TEİS	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
THY	: Türk Hava Yolları
TİCİ	: Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TİKKO	: Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TMOK	: Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOFAŞ	: Türk Otomobil Fabrikaları Anonim Şirketi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
YEKY	: Yazma Eserler Kurumu Yayınları
YKY	: Yapı Kredi Yayınları
YLT	: Yüksek Lisans Tezi
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TARİH

ANAYASA TARİHİ

Anayasalar

Yahya Kemal Taştan*

Dünyanın neresinde olursa olsun anayasa üzerinde belirleyici olan iki temel konu vardır ve anayasaların temel işlevi de bu iki konuyu düzenlemektir. Bunlardan ilki devletin temel organlarının (yasama, yürütme ve yargı) oluşumu, görev ve yetkileri ile karşılıklı ilişkilerin tespiti ve açıklanmasıdır. Diğeri ise anayasada belirlenen bireysel hak ve özgürlüklerin niteliği ve nasıl korunacağı ilkesidir. Türkiye'nin anayasal gelişim sürecini takip edebilmenin en kolay ve tutarlı yollarından biri, bu temel konular ise bir diğeri de süreç boyunca farklı adlandırmalarla karşımıza çıkan anayasal hareketleri ve ilan edilen anayasalara verilen adların izini sürmek olmalıdır. Bu süreci 1839-1876 "ferman dönemi", 1876-1921 "Kanun-i Esasi Dönemi", 1921-1961 "Teşkilat-ı Esasiye dönemi" ve 1961'den günümüze, yeni anayasa arayışlarının da söz konusu olduğu "Anayasa Dönemi" diye tasnif etmek mümkündür.

Anayasal süreci doğrudan etkileyen "ferman dönemi" anayasal bir nitelik taşıyamamakla birlikte Türkiye'de anayasa ve kanun bilincinin oluşmasını belirlemiştir. Bu nedenle tarihsel gelişim süreçlerinin kavşakları olan anayasaları değerlendirirken Türkiye'de modernleşme dönemiyle ortaya çıkan süreci de değerlendirmek gerekir. Buna göre 1808 Sened-i İttifak, 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı Türkiye'nin anayasal sürecinde önemli kilometre taşları olmasına rağmen anayasa olarak değerlendirilemezler. Daha ziyade birer "ihsan-ı şahane" olarak yayımlanan fermanlar, temel hak ve hürriyetler konusunda getirdiği yeni anlayışla anayasal sürecin kapılarını aralamıştır. Bununla birlikte fermanlar döneminde teokratik devlet anlayışı, saltanat ve hilafet kurumları belirleyicidir. Temel hak ve özgürlükler doğuştan gelen yahut kazanılmış haklardan ziyade padişahın vermiş olduğu bir lütuftur. Ancak ferman dönemini, tüm eksikliklerine rağmen temel hak ve özgürlüklere yaptığı vurgu ve devlet sisteminde meclislere yer vermesi nedeniyle Türkiye'de siyasal ve anayasal bilincin oluşumuna katkıda bulunan süreçler olarak değerlendirmek gerekir.

"Kanun-i Esasi" adı verilen ikinci süreç, Osmanlı İmparatorluğu'nda yürürlüğe konulan 1876 ve 1909 anayasalarını içerir. Her iki anayasanın da temel

* Bölüm Danışmanı.